

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Deze dagen viert de Joodse gemeenschap wereldwijd Chanoeka. Een feest van licht. Het feest is verbonden aan het verhaal van hoe de Joden in Israël eraan toe waren zo'n 2 eeuwen voor Christus. De Grieken hadden Jeruzalem veroverd. De joden die er woonden moesten assimileren en hun geloof verlaten. Het eeuwige licht dat met olijfolie in de tempel brandde, werd gedoofd en de tempel ontwijjd.

Maar na vier jaar heroverden Joodse opstandelingen de stad en de tempel. De tempel kon weer worden ingewijd, maar van de heilige olie was er nog slechts genoeg om de kandelaar één dag te laten branden.

En toen gebeurde iets wonderlijks: desondanks bleef de kandelaar 8 dagen branden. Precies dit wordt gevierd op het feest dat dan ook 8 dagen duurt. Van de achtarmige Chanoekakandelaar wordt elke dag een volgende kaars aangestoken, zodat het licht zich uitbreidt. "Om te vieren dat Joden weer Joods mochten zijn", vertelde rabbijn Menno ten Brink in Trouw, "en om aan te geven dat niemand een ander zijn of haar levensovertuiging mag opdringen"¹.

Dat is razend actueel. In hetzelfde artikel wordt verteld dat een Amsterdamse vrouw haar Chanoekakandelaar 'omwille van haar veiligheid' niet meer voor haar raam zet, wat ze wél altijd deed, omdat je dit *licht* wil délen.

En we worden momenteel dagelijks geconfronteerd hoe *verschrikkelijk* het is, wanneer mensen (volken, religies) elkaar letterlijk het licht in de ogen niet gunnen.

En toch zullen mensen altijd weer in het diepste duister proberen een lichtje aan te steken, om hun harten te verlichten en het donker te verdrijven. Dat is van een niet te bevatten wonderbaarlijkheid, een geestkracht waar alle religies melding van maken.

We hoorden *Paulus*. Hij zit gevangen en komt voorlopig niet vrij. Maar hij zet toch het 'licht in zijn hart' 'voor het raam', d.w.z. hij schrijft een *brief*. En het licht van die brief brandt tot op vandaag en we lezen er zojuist van.

Dat licht in zijn hart heet 'Evangelië'. Het verhaal over Jezus en de weg die hij gegaan is, door de diepte, als een licht in het menselijke duister. Een licht dat zelfs door de dood - de moord op hem - niet gedoofd kon worden. Het blijft stralen en mensen verlichten.

'In dat licht ben ik gevangen', schrijft Paulus. Bijna *geestig*: 'gevangen'. Hij zit wel in een Romeinse gevangenis, maar hij is oneindig veel meer gevangen door dat *licht*. En weet zich daardoor zelfs *in* die gevangenis *vrij*.

Voor ons (in het westen) is 'vrijheid' het allerhoogste goed geworden. Vrijheid bijna als *synoniem* voor *ongebondenheid*, *onverbondenheid*, zou ik willen zeggen.

Dat is voor Paulus onbestaanbaar. Zijn vrijheid is: gekluisterd zijn aan dit licht. *Geboeid* zijn door de weg van Christus. *Gevangen* door Gods liefde.

¹ Trouw, 7 december 2023

Dát licht voor hem zet hij ‘in de etalage’, want hij schrijft: ‘in heel het (Romeinse) hoofdkwartier en voor álle overigen, is namelijk zichtbaar geworden hoe ik door Christus gevangen ben...’.

Hij schrijft zelfs aan de mensen die zich zorgen om hem maken: ‘Ik wil dat jullie wéten, dat mijn huidige omstandigheden er veel meer toe geleid hebben dat het Evangelie groeit!’ Dat er mensen zijn die door zĳn krachtige licht *geïnspireerd* worden. Die niet meer bang zijn hun “vrijheid” te verliezen omdat ze zijn gaan geloven dat vrijheid is: beschikbaar zijn voor ánderen, voor mensen in het donker, in armoede, in tomeloze verdrukking. Dat vrijheid is: je laten gevangen nemen door liefde, door het verlangen naar een rechtvaardige wereld. Door je tijd en aandacht desnoods te ‘offereren’ voor een medemens in nood.

Die gedachte, die boodschap, dat licht, dat *Evangelie* gaat hoe dan ook door, schrijft Paulus. En hij besteedt nog een paar regels aan mensen die ineens aan het preken slaan nu hĳ gevangen is en die dat misschien meer voor zichzelf doen dan voor het Evangelie, ‘maar dan nog’, gelooft Paulus onverwoestbaar, ‘dan *nóg klinkt* dat Evangelie en doet zijn werk!’

Als het Evangelie het redt, redt ík het, schrijft hij. Het gaat niet om mij persoonlijk, het gaat om de menslievendheid - dat dié het redt, die kan *dóórgaan* en groeien.

Hij speelt zelfs met de - in onze ogen nogal hoogdravende - gedachte dat het ook niet uitmaakt of hij het leven er bij laat. Alsof dat een *keuze* zou zijn. ‘Gevangen’ als hij is door de geestkracht van Christus, zegt hij: waar Jezus voor stáát zal hoe dan ook door mijn bestaan groot gemaakt, of ik nog wat lééf of sterf. Want *leven* is voor mij ‘Christus’, dat wil zeggen hem navolgen in grenzeloze liefde; en daarvoor sterven is alleen maar een overwinning.

Och, voor heel veel Oekraïense soldaten is dat in wat hún zaak betreft niet ánders.

En Etty Hillesum schreef midden in de oorlog: ‘Wanneer wij uit de kampementen, waar ter wereld ook, alleen onze lichamen zullen redden en niets meer dan dat, dan zal dat te weinig zijn. Het gaat er toch immers niet om, dat men ten koste van alles dit leven behoudt, maar hóé men het behoudt’.

Maar uiteindelijk wil Paulus toch niet hoogdravend ‘speculeren’. De keuze is niet: ‘Zal ik de martelaar gaan uithangen?’. De keuze is: de verbondenheid met zijn medemensen gestand doen, tot het uiterste. En dan liever hier op aarde, tussen de medemensen, met mijn eigen vlees en bloed.

Ziet U: uiteindelijk is het ook voor Paulus zo: het licht schijnt *in* het duister. Het voelt zich er niet boven verheven, het licht gaat op het duister *ín*.

Ook van ons persoonlijk verdriet en donker: het gemis van een geliefde, die *pijn*, van ons lijden aan ziekte en verval, van onze mislukkingen en schuld - van dat álles wil het licht wéten! Het wil ons aanraken juist op de meest pijnlijke plekken om daar verlichting te brengen. Het gaat op onze pijn *ín*.

Daarom vieren we Advent. En steken wij op onze manier elke week één kaars méér aan. Om aan te geven dat het licht ‘groeit’, *dóórzet*. Juist in dit jaargetijde - niet toevallig: het *donkerste* - branden we lichtjes tégen het donker *ín*, als een ‘tegenbeweging’.

Is het donker daarmee verdreven? Steekt u maar eens een kaars aan in een verder donkere kamer. Is daarmee het donker ‘verdreven’? Onmogelijk om die vraag anders dan met je *hart* te beantwoorden. ‘Ja’, zal dat zeggen, ‘ja, het licht schijnt in de duisternis’. Niet meer en niet minder.

Mijn voorganger, Matthias Smalbrugge, schreef ooit in Trouw over Advent: ‘Adventsverwachting is geen weersverwachting, geen voorspelling dat de zon binnenkort weer gaat schijnen. Het gaat om de vraag over het hier en nu: als ik niets meer kan, wat kan ik dan nog? God levert geen Messias die het even opknaapt. Wat de Messias doet is: mens worden en temidden van het lijden een zinvol leven leiden.’

Van dat *licht getuigt* Johannes, staat in diens Evangelie. En vandaag *horen* we Johannes die met nadruk zegt dat hij graag wil *getuigen*. Nu denken wij bij dát woord al gauw aan ‘voet tussen de deur’. Maar getuigen is in een rechtbank wezenlijk: betrouwbaar zeggen wat je gezien hebt zodat er *recht* kan geschieden. *Daar* gaat het in Johannes’ Evangelie om. Ook *gerechtigheid* moet dóórgaan, groeien. Dat is niet anders dan het Evangelie. Zeker in de buurt van Bet-Ani, het ‘huis waar armen wonen’. Ook dáár moet licht schijnen.

En nu hebben wij mensen de verschrikkelijke neiging - zie de huidige discussies over de situatie in Israël en Gaza - om het wat *gerechtigheid* betreft “het erover te hébben”. Om het “in theorie”, in gedachten, te menen kunnen oplossen. Met meningen en oordelen.

Johannes staat te dopen. ‘Mensen verander je leven’, dat is zijn inzet, ‘keer je toe naar het licht’ - zoiets. Maar dan komen er religieuze autoriteiten (in onze tijd misschien de opiniemakers of de meningenmachine op sociale media) en die vragen als een soort ‘onderzoekscommissie naar de diploma’s van Johannes’².

Maar Johannes wil alleen maar *getuigen*: ‘Ik kijk goed’³, zegt hij. ‘Ik kijk goed waar en vooral in wíe ik iets van dat licht waarvan ik wil getuigen zie doorbreken. Want ik ben ervan overtuigd dat dit licht in ménsen en de weg die ze gaan doorbreekt.

Staar je niet blind op mij, het gaat niet om mij, ik *getuig* alleen maar en als ik het licht zie dan zal ik het jullie aanwijzen!’ Hij zal dat van het begin tot het einde van het Evangelie doen.

‘Geef mij alsjeblieft geen titels, vang me niet in een náám. Ik doop alleen maar met een beetje water. Ik kijk wie daarop afkomen, mensen ongetwijfeld van goede wille. Ik geef ze het voordeel van de twijfel, die mensen die in zo’n ritueeltje dat ik opvoer een écht niéuw begin willen maken met *licht* te zijn. En het zou zo maar eens kunnen zijn dat er zo’n lichtmens - zo’n gezalfde, een Messias, een Christus - hier *incognito* midden onder ons staat.’

Want het gaat er niet om het doorbreken van het licht te *benoemen*, te beredeneren - maar dat het *gebeurt*. Dat het zijn werk kan doen waar het het hardst nodig is!

Meer zegt Johannes niet. Maar ópent hij zo niet onze vaak afgesloten wereld? Bréékt hij zo niet onze snelle oordelen af? Kijk om je heen, kijk naar de mensen, en stel je open voor het licht dat ze in zich dragen en dat wil doorbreken als de zon vanachter de wolken, als licht ín de duisternis.

Moge het zo zijn - Amen.

² Sytze de Vries, *Van liefde gesproken*.

³ opmerking van Jan Engelen